

PERCEPCIJA RODITELJSKOG PRIHVATANJA I ODBACIVANJA I SELF-KONCEPT ALKOHOLIČARA

Snežana Samardžić¹, Marina Novaković²

Apstrakt

Cilj istraživanja bio je ispitati veze između raznih aspekata self-koncepta alkoholičara i percipiranog roditeljskog prihvatanja i odbacivanja. Ispitivanje je sprovedeno na uzorku od 40 zavisnika od alkohola u Psihijatrijskoj bolnici u Sokocu. Kontrolnu grupu činilo je 40 ispitanika iz opšte populacije, bez dijagnoze psihijatrijskog poremećaja. Korišćeni instrumenti: Bezinovičeva skala self koncepta, PAR-Q Upitnik roditeljskog prihvatanja/odbacivanja. Rezultati su pokazali da alkoholičari imaju značajno veći stepen percipirane lične nekompetencije, usamljenosti, straha od negativne evaluacije okoline i eksternalne orijentacije, a manji stepen samopoštovanja i opšteg zadovoljstva u odnosu na grupu iz nekliničke populacije. Takođe, grupa alkoholičara ima značajno veći percipirani Indeks odbacivanja majke i percipirani Indeks odbacivanja oca. Nađena je pozitivna povezanost percepcije lične nekompetentnosti alkoholičara sa Indeksom prihvatanja/odbacivanja majke. Pokazalo se da iskustva u porodici, odnosno roditeljsko prihvatanje/odbijanje, utiču na samopoimanje alkoholičara.

Ključne reči: emocionalna iskustva, alkoholizam, self-koncept, roditeljsko prihvatanje/odbacivanje

Uvod

S obzirom da je porodica osnovna ćelija društva, uvek je u žiži interesovanja istraživača, posebno njena bazična uloga u odrastanju pojedinca. Mnogo je studija koje su se bavile porodičnom psihodinamikom: ulogama, pozicijama, odnosima među članovima i, uopšte, svim onim što se događa unutar nje. Posebno je značajna uloga porodice u emocionalnom razvoju deteta. Najčešće, ona pruža atmosferu sigurnosti, poverenja, pažnje, ljubavi.

Ekermen je, još sredinom prošlog veka, istražujući porodicu zaključio da ona ima veliki uticaj na psihičko zdravlje, da postoji povezanost »porodičnog« i »individualnog« zdravlja i, na kraju, da bi razumeli pojedinca, neophodno je

---

¹ Snežana Samardžić, doktor psiholoških nauka, specijalista medicinske psihologije, JZU Specijalna bolnica za psihijatriju Sokolac, Podromanija bb, 71 350 Sokolac, RS, BiH, Tel: +387 65/ 691-697, E-mail: nenasok@yahoo.com.

² Marina Novaković, magistar psihologije, specijalista medicinske psihologije, porodični psihoterapeut, Dom zdravlja Zvornik, Sime Perića br. 2, 75 400 Zvornik, RS, BiH, Tel: +381 64/9329835, E-mail: novakovicmarina@gmail.com.

proučavati njegovu porodičnu dinamiku (Jakšić, 2004). Masan je ukazao na dva osnovna vida odnosa sa roditeljima koji usmeravaju i oblikuju detetovu ličnost, a to su prihvatanje-odbacivanje i autonomija-kontrola (Jakšić, 2004).

Doživljaj samog sebe koji individua razvije u detinjstvu zavisiće, između ostalog, i od njegove percepcije roditelja ili osoba koje se brinu o njemu, a imaće uticaj na njegovo ponašanje i doživljavanje tokom života. Razvoj self-koncepta započinje na uzrastu 6-7 meseci kada dete počinje da pravi distinkciju između sebe i okolnog sveta. Različiti autori su mu različito pristupali. Prema nekima, definisan je preko različitih self-reprezentacija, i to: opaženog selfa, idealnog selfa, samopoštovanja i niza socijalnih identiteta (Mladenović, 2008). U suštini, većina autora smatra da se self-koncept odnosi na subjektivni doživljaj sopstvene ličnosti, odnosno, samopoimanje, te da je razvojni fenomen, koji se konačno formira u periodu adolescencije ostaje relativno stabilan do srednjeg doba (Mladenović & Knebl, 1999).

Poremećeni odnosi u porodici stvaraju nepovoljnu atmosferu za razvoj individue, a samim tim i eventualnu podlogu za budući alkoholizam. Pri tom se može raditi o različitim životnim uslovima, u kojima se neko može naći: nepotpunost porodice (usled fizičkog gubitka jednog ili oba roditelja) može imati za posledicu snažnu emocionalnu frustraciju i biti uzrok nastanka alkoholizma; takođe, porodice u kojima dominira hladan odnos između samih roditelja, ili između roditelja i dece, zapostavljanje i fizičko kažnjavanje dece smatra se veoma rizičnim životnim stilom roditelja. Alkoholizam roditelja, posebno oca, ima negativno dejstvo na psihičko i fizičko zdravlje dece, koja postaju neotporna na različita iskušenja. Prema nekim istraživanjima, intergeneracijski rizik prenošenja alkoholizma najveći je u porodicama gde je u roditeljskim porodicama otac alkoholičar (Todorović, 2018).

I začetnik psihoanalize, Frojd, bavio se porodicom i njenim značajem za oblikovanje ličnosti i buduće mentalno zdravlje deteta smatrajući da je prvih 5 godina života najznačajnije u tom smislu. On je porodicu shvatao kao instrument za disciplinovanje detetovih bioloških nagona, a roditelja kao simbol ograničenja društva, te se stoga, po njemu, mentalna sudbina pojedinca zasniva na njegovom porodičnom iskustvu (Jakšić, 2004). Većina psihoanalitičara iznosi mišljenje da je u pozadini alkoholizma mnoštvo specifičnih neuspeha u emocionalnom razvoju i sticaj porodičnih okolnosti, što dalje podrazumeva da - što je zaustavljenost u razvoju na ranijem nivou - to je nezrelije ponašanje i ličnost pojedinca, teži je njegov problem pijenja (ako postane alkoholičar) i slabija je njegova prognoza (Žarković-Palijan et al., 2009). Naravno da se ova konstatacija ne može generalno primeniti na sve alkoholičare, jer među njima nalazimo veoma različite strukture ličnosti i različite kombinacije fiksacionih nivoa, ali je evidentno da je oralna problematika dominantna kod većine njih i da se, upravo zbog dubine oralne fiksacije i teškoća u uspostavljanju transfera, (zbog rigidnih odbrana) alkoholizam veoma teško leči. Shodno ovom, neki teoretičari u ličnosti alkoholičara prepoznaju kao dominantne osobine povučenost, nestrpljivost,

anksioznost, nisko samopoštovanje i samopouzdanje, zavisnost i osetljivost na osujećenja (Kovačević, 2002).

S obzirom da je u ovom istraživanju korišćen Rohnerov upitnik roditeljskog prihvatanja i odbacivanja, osvrnućemo se kratko i na njegovu teoriju roditeljskog prihvatanja/odbacivanja. Naime, Rohnerova teorija spada u teorije socijalizacije i u njoj se roditeljem smatra svaka odrasla osoba koja je dugotrajno brinula o detetu. Dimenziju topline roditeljstva on povezuje sa kvalitetom afektivne veze između roditelja i dece. Pod agresijom, pak, podrazumeva svako ono ponašanje kome je cilj povrediti dete, bilo fizički, bilo verbalno, dok se dimenzija zanemarivanja i indiferencije odnosi na ona ponašanja roditelja koja dovode do toga da se dete oseća nevoljeno ili odbačeno. U okviru svoje teorije, Rohner je govorio o tri subteorije: (1) subteoriji ličnosti prema kojoj su odbačeni pojedinci anksiozni, nesigurni u sebe i više zavisni; mogu osećati stalnorastuću ljutnju, nemir i druge destruktivne emocije, te nisko samopoštovanje, osećaj neadekvatnosti i negativan pogled na svet, (2) subteoriji suočavanja prema kojoj postoje socijalno-situacioni faktori i određena socijalna kognicija deteta koji uslovljavaju njegov način suočavanja sa odbijajućim roditeljima), (3) subteoriji sociokulturalnih sistema (koja se odnosi na proučavanje zašto su neki roditelji topli i vole svoju decu, a drugi su hladni, agresivni, odbijajući i zanemarujući u odnosu na njih).

Problem i cilj istraživanja

Problem ovog istraživanja bio je da se ispita kako self-koncept alkoholičara korelira sa njihovom percepcijom roditeljskog ponašanja u detinjstvu (prihvatanja i odbacivanja), odnosno, da li postoji povezanost između raznih aspekata njihovog self-koncepta i Indeksa percipiranog roditeljskog prihvatanja/odbacivanja. Osim toga, interesovalo nas je utvrđivanje razlika u aspektima self-koncepta i Indeksa percipiranog roditeljskog prihvatanja/odbacivanja između grupe alkoholičara i grupe iz opšte populacije.

Cilj istraživanja bio je da ustanovimo da li percipirani pozitivni odnos majke, odnosno oca, u detinjstvu dovodi do stabilnijeg self-koncepta, odnosno do pozitivnog odnosa prema sebi i obratno. U tom smislu interesovalo nas je da li veći stepen percipirane agresivnosti, indiferentnosti i odbacivanja majke, odnosno oca, dovodi do većeg stepena percepcije lične nekompetentnosti, nižeg samopoštovanja, veće usamljenosti, značajnije negativne socijalne evaluacije, manjeg opšteg zadovoljstva i ekternalnosti kod ispitivanih grupa.

Hipoteze

Očekujemo da će postojati značajne razlike u aspektima self-koncepta i percipiranog roditeljskog prihvatanja/odbacivanja između grupe alkoholičara i kontrolne grupe u smeru sniženih vrednosti svih aspekata self-koncepta za grupu alkoholičara.

Očekujemo i da će postojati značajna povezanost između raznih aspekata self-koncepta alkoholičara i percipiranog roditeljskog prihvatanja i odbacivanja i to tako da će kod ispitanika sa percipiranom manjom toplinom, a većim stepenom agresivnosti, indiferentnosti, nediferenciranog odbijanja i složenog odbijanja majke, odnosno oca, istraživanje pokazati i veći stepen percipirane lične nekompetencije, niže samopoštovanje, veći stepen usamljenosti, značajniju negativnu socijalnu evaluaciju, manji stepen opšteg zadovoljstva i veći stepen eksternalnosti.

Metod rada

Uzorak: 40 zavisnika od alkohola koji su zadovoljavali dijagnostičke kriterijume prema MKB-10 klasifikaciji, a koji su se nalazili na lečenju od alkoholizma u Psihijatrijskoj bolnici u Sokocu, dok je grupu za poređenje činilo 40 ispitanika iz opšte populacije bez dijagnoze psihijatrijskog poremećaja. Prosečna starosna dob celokupnog uzorka je 47,75 godina. Najveći broj njih je oženjen (70%) sa završenom srednjom školom (57,5%); nešto više od polovine je zaposleno (55%). Podaci o eventualnom alkoholizmu u porodici ukazuju da kod 61,3% ispitanika niko u primarnoj porodici nije konzumirao alkohol, a da je kod 33,8% ispitanika otac bio alkoholičar (majka alkoholičar u samo 1,3% slučajeva). Dalje, 65% njih je prvi put došlo u kontakt sa alkoholom između 10. i 20. godine života i tada se prvi put i napilo (62,5%), a kao najčešći razlog naveden je uticaj društva (80%), dok je navikavanje u porodici bilo prisutno u svega 2,5% slučajeva.

Instrumenti: Za ispitivanje percepcije roditeljskog prihvatanja korišćen je PAR-Q Upitnik roditeljskog prihvatanja/odbacivanja (za majku i oca) čiji je autor Rohner (1984); korišćena je skraćena verzija originalnog upitnika koja sadrži 24 čestice u dve paralelne forme (posebno za procenu majke, posebno za oca). Upitnikom su obuhvaćeni aspekti roditeljske topline, roditeljske agresivnosti i neprijateljstva, roditeljske indiferentnosti i zanemarivanja i roditeljskog nediferenciranog odbacivanja. Rezultat svakog ispitanika može se izraziti na svakoj pojedinačnoj subskali; takođe, ukupan rezultat ispitanika predstavljen je zbirom rezultata na sve četiri skale uz prethodno invertiranje rezultata na subskali toplina/prihvatanje, a složeno odbacivanja roditelja predstavljeno je sabiranjem čestica subskala agresivnost/neprijateljstvo, indiferentnost/zanemarivanje i nediferencirano odbacivanje. Viši rezultat na svim subskalama, veće složeno odbacivanje i veći Indeks prihvatanja/odbacivanja znači veće percipirano roditeljsko odbijanje osim za subskalu topline/prihvatanja kod koje veći rezultat znači veće percipirano prihvatanje od strane roditelja.

Ispitivanje self-koncepta sprovedeno je pomoću Bezinovićeve skale koje su namenjene utvrđivanju sledećih aspekata self-koncepta: percepcije lične nekompetentnosti, samopoštovanja, usamljenosti, straha od negativne evaluacije, opšteg zadovoljstva i eksternalnosti, odnosno lokusa kontrole. Skale su tipa

samoprocene, sadrže nejednak broj tvrdnji, a rezultati su tako definisani da viši skorovi upućuju na jaču izraženost ispitivane osobine.

Statistička obrada: Sprovedene su analize deskriptivne statistike, Kolmogorov-Smirnov testa, Mann-Whitneyev U-testa i Spearmanovov koeficijent korelacije. Obrada je vršena u programu SPSS 20.

Rezultati istraživanja

Kako bi se odredila pouzdanost primenjenih instrumenata, izračunati su Cronbach α koeficijenti (Prilog 1 i 2). Iz tabela se može videti da je pouzdanost skala oba upitnika visoka i kreće se u rasponu od 0,83 do 0,94 za skale PAR-Q-a (osim za skalu toplina/prihvatanje za majku i oca gde je pouzdanost dosta niža), a za skale self-koncepta u rasponu od 0,83 do 0,93.

Ispitivanje normaliteta distribucije skala self-koncepta ukazuje na značajno odstupanje od normalne distribucije i to u distribuciji rezultata grupe normalnih: sa pozitivnim zakrivljenjem kod skala percipirane lične nekompetentnosti i usamljenosti, a sa negativnim zakrivljenjem kod skala samopoštovanja i opšteg zadovoljstva. Skale straha od negativne socijalne evaluacije i eksternalnosti se normalno distribuiraju kod obe grupe (Prilog 3).

Rezultati testiranja normaliteta distribucija ukazuju da se i distribucije Indeksa prihvatanja/odbacivanja oba roditelja (Prilog 4) statistički značajno razlikuju od normalne distribucije, te da se radi o pozitivno asimetričnim distribucijama.

Stoga su u daljoj analizi korišćeni neparametrijski testovi: Mann-Whitneyev U-test za utvrđivanje razlika između grupa u aspektima self-koncepta i percipiranog roditeljskog prihvatanja/odbacivanja, a Spearmanov koeficijent korelacije za utvrđivanje povezanosti između raznih aspekata self-koncepta alkoholičara i njihovog Indeksa roditeljskog prihvatanja/odbacivanja.

Iz **tabele 1** vidimo da postoje značajne razlike između grupe alkoholičara i kontrolne grupe u odnosu na sve ispitivane elemente self-koncepta ($p < 0.01$), te da su alkoholičari pokazali značajno veći stepen percipirane lične nekompetencije, usamljenosti, straha od negativne evaluacije okoline i eksternalne orijentacije, a manji stepen samopoštovanja i opšteg zadovoljstva u odnosu na grupu iz nekliničke populacije. Pravac razlike vidimo upoređivanjem aritmetičkih sredina za dve grupe (Prilog 5).

Tabela 1. Testiranje značajnosti razlika između dve grupe u odnosu na skale self-koncepta: Mann-Whitney U-test.

	Percipirana lična nekompetentno st	Samopoštovanj e	Usamljenos t	Strah od negativn e socijalne evaluacij e	Opšte zadovoljstv o	Eksternalnos t
Mann-Whitney U	182.50	234	339.50	451	238	275.50
Wilcoxon W	1002.50	1054	1159.50	1271	1058	1095.50
Z	-5.95	-5.45	-4.43	-3.36	-5.42	-5.05
Značajnos t	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01

Izvor: Sprovedeno istraživanje

Testiranjem značajnosti razlika između grupe alkoholičara i kontrolne grupe, našli smo da se ove dve grupe statistički značajno razlikuju u odnosu na percipiranu toplinu majke, odnosno oca, kao i u odnosu na Indeks prihvatanja/odbacivanja majke i Indeks prihvatanja/odbacivanja oca. U **tabeli 2** i **tabeli 3** vidljivo je da su ispitanici iz nekliničke grupe oba roditelja značajno češće percipirali kao tople, podržavajuće i brižne, dok je grupa alkoholičara značajno više roditelje opažala kao odbacujuće, agresivne i nezainteresovane. Pravac razlika vidimo upoređivanjem aritmetičih sredina (Prilog 6 i Prilog 7).

Tabela 2. Testiranje značajnosti razlika između dve grupe u odnosu na subskele PAR-Q upitnika za majku: Mann-Whitney U-test.

	Toplin a	Agresivno st	Indiferentno st	Nediferencira no odbacivanje	Složeno odbacivan je	Indeks prihvatanja/odbaciva nja
Mann-Whitney U	480	719	690.50	679.50	688	571
Wilcoxon W	1300	1539	1510.50	1499.50	1508	1391
Z	-3.12	-.78	-1.07	-1.19	-1.08	-2.20
Značajno st	.002	.431	.285	.232	.280	.027

Izvor: Sprovedeno istraživanje

Tabela 3. Testiranje značajnosti razlika između dve grupe u odnosu na subskele PAR-Q upitnika za oca: Mann-Whitney U-test

	Toplina	Agresivnost	Indiferentnost	Nediferencirano odbacivanje	Složeno odbacivanje	Indeks prihvatanja/odbacivanja
Mann-Whitney U	583.50	744	798	678	750	594
Wilcoxon W	1403.50	1564	1618	1498	1570	1414
Z	-2.10	-.54	-.01	-1.22	-.48	-1.98
Značajnost	.03	.58	.98	.22	.62	.04

Iz **tabele 4** vidimo da postoji značajna pozitivna povezanost (na nivou 0,05) percepcije lične nekompetentnosti alkoholičara sa Indeksom prihvatanja/odbacivanja majke. Ovo sugeriše da je njihov osećaj lične nekompetencije u vezi sa većim percipiranim odbacivanjem majke. Rezultati nisu pokazali statistički značajnu povezanost između ostalih aspekata self-koncepta alkoholičara i percepcije roditeljskog prihvatanja/odbacivanja.

Tabela 4. Povezanost aspekata self-koncepta alkoholičara i Indeksa prihvatanja/odbacivanja majke/oca.

		Indeks prihvatanja/odbacivanja majke	Indeks prihvatanja/odbacivanja oca
Percipirana lična nekompetentnost	Spearmanov koeficijent korelacije	.324	.261
	Značajnost	0,04	0,1
Samopoštovanje	Spearmanov koeficijent korelacije	-.199	-.239
	Značajnost	.21	.13
Usamljenost	Spearmanov koeficijent korelacije	.217	0,284
	Značajnost	.17	.076
Strah od negativne socijalne evaluacije	Spearmanov koeficijent korelacije	-.075	-0,176
	Značajnost	.64	0,27
Opšte zadovoljstvo	Spearmanov koeficijent korelacije	-.142	-0,260
	Značajnost	.38	0,1
Eksternalnost	Spearmanov koeficijent korelacije	.138	0,161
	Značajnost	.39	0,32

Izvor: Sprovedeno istraživanje

Diskusija

Cilj našeg istraživanja bio je da ispitamo na koji način je self-koncept alkoholičara povezan sa roditeljskim ponašanjem, odnosno njihovim prihvatanjem ili odbijanjem. Pošavši od toga da doživljaj samog sebe koji individua razvije u detinjstvu zavisi, između ostalog i od njegove percepcije roditelja ili osoba koje se brinu o njemu, želeli smo da ispitamo kakva je dinamika ove povezanosti kod alkoholičara.

Kao polazna teorijska osnova u ovom istraživanju korišćena je Rohnerova PART teorija. U okviru nje, subteorija ličnosti govori da su odbačene osobe anksioznije i nesigurnije i da u pokušaju da savladaju ova osećanja i zadovolje svoje potrebe, ove osobe često intenziviraju pokušaje da postignu pozitivnu reakciju figura vezanosti što rezultira tendencijom da postanu zavisniji. Osim povećanja zavisnosti, odbacivanje od strane roditelja vodi i u druge posledice koje se ispoljavaju kroz specifične forme loše psihološke adaptacije. U tom smislu, Rohner je, između ostalog, govorio i o narušenom samopoštovanju, osećaju nekompetentnosti, emocionalnoj blokiranosti i nezreloj zavisnosti pa su osnovne pretpostavke bile da će se alkoholičari i zdravi ispitanici razlikovati u svim ispitivanim aspektima self-koncepta i po percipiranom indeksu

prihvatanja/odbacivanja od strane oba roditelja. Dobijeni rezultati su potvrdili ove pretpostavke.

U istraživanju je utvrđeno da kod alkoholičara, za razliku od nekliničke populacije, dominira značajno veći stepen percipirane lične nekompetencije, usamljenosti, straha od negativne evaluacije okoline i eksternalne orijentacije, a manji stepen samopoštovanja i opšteg zadovoljstva. Dobijeni rezultati su u skladu sa ranijim istraživanjima koja pokazuju da zavisnici od psihoaktivnih supstanci procenjuju nižim svoje intelektualne i fizičke sposobnosti (Hansten et al., 2000). Zavisnici od alkohola imaju generalno negativnu vrednosnu orijentaciju prema sebi što je u skladu sa brojnim prethodnim istraživanjima koja pronalaze da alkoholičari imaju nisko samopoštovanje (Silverstone & Salsali, 2003). Takođe, u istraživanjima u kojima su proučavane socijalne relacije kod zavisnika od psihoaktivnih supstanci zapaženi su visok stepen otuđenosti, socijalna inkompetentnost i nepoverenje u druge (Kovačević, 2002), što se smatra determinantama usamljenosti.

Rezultati pokazuju i da su zdravi ispitanici oba roditelja značajno češće percipirali kao tople, podržavajuće i brižne, dok je grupa alkoholičara značajno više roditelje opažala kao odbacujuće, agresivne i nezainteresovane. Zanimljivo je da razliku između grupa nismo dobili u odnosu na druge aspekte roditeljskog ponašanja - agresivnost, složeno odbijanje, indiferentnost i nediferencirano odbijanje, nego je toplina imala najznačajniju ulogu za razlikovanje alkoholičara i opšte populacije. Svakako je indeks odbijanja/prihvatanja značajan te pokazuje celokupno odbijajuće ponašanje roditelja alkoholičara. Ovo je u skladu sa prethodnim istraživanjima koja pokazuju da porodice zavisnika imaju disfunkcionalne obrasce afektivne vezanosti (Torresani et al., 2000) i da su roditelji često percipirani kao nebrižni, hladni i ravnodušni, a u isto vreme kontrolišući i intruzivni (Schweitzer & Lawton, 1989; Donaldson et al., 2016). Možemo reći da alkoholičari, ne samo da imaju osećaj nevoljenosti, već, usled poremećenih mentalnih reprezentacija o svom selfu, oni teže da sebe i u budućnosti vide kao nevoljene. Ovo, pak, govori o smanjenom samopoštovanju.

Druga pretpostavka odnosila se na povezanost raznih aspekata self-koncepta alkoholičara i percipiranog roditeljskog prihvatanja i odbacivanja. Rezultati ovog istraživanja pokazali su da postoji značajna pozitivna povezanost percepcije lične nekompetentnosti alkoholičara sa Indeksom prihvatanja/odbacivanja majke. Ovo sugeriše da je njihov osećaj lične nekompetencije u vezi sa većim percipiranim odbacivanjem majke. Iako je povezanost značajna, ipak ne možemo govoriti o uzročnim vezama ova dva koncepta. Rezultati nisu pokazali značajnu povezanost između ostalih aspekata self-koncepta alkoholičara i percepcije roditeljskog prihvatanja/odbacivanja.

Činjenica da faktori dužine trajanja perioda apstinencije i faze terapijskog tretmana nisu uzimani u obzir pri selekciji ispitanika svakako nameće oprez pri

tumačenju nalaza istraživanja. Pored navedenog, kao nedostatke i ograničenja sprovedenog istraživanja svakako treba navesti i korišćenje prigodnog uzorka.

Bez obzira na postojanje velikog broja istraživanja i teorija koje pokušavaju da objasne uzroke nastanka i razvoja alkoholizma, etiopatogenetski faktori alkoholizma do danas ipak predstavljaju veliki izazov za istraživače. Ono što se pouzdano zna jeste da se ne može govoriti o jedinstvenom uzroku, već o postojanju mnoštva različitih činilaca koji učestvuju u nastanku alkoholizma, što dalje ukazuje na neophodnost razvoja multifaktorskog pristupa za proučavanje etiologije alkoholizma. Ovo istraživanje vidimo kao još jedno koje može doprineti rasvetljavanju alkoholizma kao fenomena.

Zaključak

Cilj istraživanja bio je da se ispita self koncept alkoholičara. Zanimalo nas je da ispitamo kako su aspekti self-koncepta - percipirana lična nekompetentnost, usamljenost, samopoštovanje, strah od negativne evaluacije, opšte zadovoljstvo i eksterni lokus kontrole povezani sa ponašanjima odbijanja/prihvatanja roditelja i da li se i koliko ti aspekti self-koncepta alkoholičara razlikuju u odnosu na nekliničku populaciju.

Rezultati su pokazali da grupa alkoholičara pokazuje značajno veći stepen percipirane lične nekompetencije, usamljenosti, straha od negativne evaluacije okoline i eksternalne orijentacije, a manji stepen samopoštovanja i opšteg zadovoljstva, nego što to imaju ispitanici iz nekliničke populacije.

Dobijeni rezultati ukazuju i da postoji značajna pozitivna povezanost percepcije lične nekompetentnosti alkoholičara sa Indeksom prihvatanja/odbacivanja majke. Rezultati sugerišu da će osobe sa problemom alkoholizma koje su sklonije percepciji lične neadekvatnosti i nesposobnosti, često u iskustvu imati i majku odbijajućeg ponašanja.

Sledeća istraživanja treba da budu usmerena na detaljnije ispitivanje povezanosti self-koncepta i roditeljskog ponašanja. Varijable poput ličnosti alkoholičara i/ili porodične adaptibilnosti i kohezivnosti potencijalno moderiraju ovaj odnos.

Literatura

1. Donaldson, C. D., Handren, L. M., & Crano, W. D. (2016): The enduring impact of parents' monitoring, warmth, expectancies, and alcohol use on their children's future binge drinking and arrests: A longitudinal analysis, *Prevention science*, 17(5), 606-614.
2. Hansten, M. L., Downey, L., Rosengren, D. B., & Donovan, D. M. (2000): Relationship between follow-up rates and treatment outcomes in substance abuse research: more is better but when is "enough" enough?. *Addiction*, 95(9), 1403-1416.

3. Jakšić, J. (2004): Razlike u intelektualnom, emocionalnom i socijalnom razvoju adolescenata iz potpunih i nepotpunih porodica, *Godišnjak za psihologiju*, III (3), 39-49.
4. Kovačević, M. (2002): Zavisnosti od supstanci – etiologija, *Engrami*, 24 (3-4), 143-155.
5. Mladenović, M. (2008): Koncept o sebi i motivacija za rad, Zbornik radova „*Ličnost, profesija i obrazovanje*”. Niš: Filozofski fakultet, 99-112.
6. Mladenović, U., Knebl, J. (1999): Religioznost, aspekti self-koncepta i anksioznost adolescenata, *Psihologija*, 1-2, 83-96.
7. Rohner, R. (2004): The Parental Acceptance-Rejection Syndrom and Universal Correlates of Perceived Rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830-840.
8. Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2005): Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos*, 33(3), 299-334.
9. Schweitzer R.D., Lawton P.A. (1989): Drug abusers' perceptions of their parents. *Br J Addict*. 84: 309-314.
10. Silverstone, P. H., & Salsali, M. (2003): Low self-esteem and psychiatric patients: Part I–The relationship between low self-esteem and psychiatric diagnosis. *Annals of general hospital psychiatry*, 2(1), 2.
11. Todorović, S. (2018): Quality of Life Assessment in Alcohol Dependent Patients//Procena kvaliteta života kod zavisnika od alkohola, *SESTRINSKI ŽURNAL*, 5(1), 21-27.
12. Torresani, S., Favaretto, E., & Zimmermann, C. (2000): Parental representations in drug-dependent patients and their parents, *Comprehensive Psychiatry*, 41(2), 123-129.
13. Žarković Palijan, T., Kovačević, D., Radeljak, S., Kovač, M., & Mustapić, J. (2009): Forensic Aspects of Alcohol Abuse and Homicide, *Collegium antropologicum*, 33(3), 893-897.

PERCEPTION OF PARENTAL ACCEPTANCE AND REJECTION AND SELF-CONCEPT OF ALCOHOLICS

Snežana Samardžić¹, Marina Novaković²

Abstract

The goal of the research was to determine the relationships between different aspects of self-concept of alcoholics and the perceived parental acceptance and rejection. The research was conducted on the sample consisting of 40 alcoholics in Psychiatric hospital in Sokolac. The control group was made of 40 respondents from general population without the diagnosis of psychiatric disorder. Used instruments: Bezinović's scale of self-concept, PAR-Q Questionnaire of parental acceptance/rejection. The results have shown that alcoholics have significantly higher level of perceived personal incompetence, loneliness, fear of negative evaluation of their environment and external orientation, and lower level of self-respect and general satisfaction compared to the group of nonclinical population. In addition, the group of alcoholics has significantly higher level of perceived Index of mother rejection and perceived Index of father rejection. Positive correlation of the perception of personal incompetence of alcoholics with the Index of mother acceptance/rejection was determined. It was shown that experiences in the family and parental acceptance/rejection influence alcoholics self-understanding.

Key words: emotional experiences, alcoholism, self-concept, parental acceptance/rejection

---

¹ Snežana Samardžić, Doctor of Psychological Sciences, Specialist in Medical Psychology, SWU Special Hospital for Psychiatry Sokolac, Podromanija bb, 71 350 Sokolac, RS, BiH, Tel: +387 65 / 691-697, E-mail: nenasok@yahoo.com.

² Marina Novaković, MSc in Psychology, Specialist in Medical Psychology, Family Psychotherapist, Zvornik Health Center, Sime Perica no. 2, 75 400 Zvornik, RS, BiH, Tel: +381 64/9329835, E-mail: novakovicmarina@gmail.com.